

*Частина 2. Економіка  
торговельного підприємства*

**Тема 12. Поточні витрати  
торговельного підприємства**

A stylized graphic of two white hands reaching towards each other, positioned behind the main title text. The hands are rendered in a simple, clean style with soft shadows, set against a light beige background.



**1. Сутність та класифікація  
поточних витрат та витрат обігу  
торговельного підприємства**

$$\text{Витрати} = F(P_i, V_i, T_i),$$

де:  $P_i$  – види залучених ресурсів,  
 $V_i$  – вартість ресурсів,  
 $T_i$  – час використання окремих ресурсів.

### Взаємозв'язок ресурсів з витратами підприємства

Вид ресурсів	Найменування витрат
Матеріальні ресурси:	
Предмети праці	Знос МШП, спецодягу та взуття, матеріалів, що використовуються в процесі торгівлі
	Вартість палива, енергії, води
	Втрати товарів від нестачі в процесі торгівлі та на складах
	Оплата робіт і послуг виробничого характеру, що виконуються сторонніми підприємствами (транспортні послуги, послуги щодо зберігання, підсортування, пакування, перепродажної підготовки)
Матеріальні ресурси:	
Засоби праці	Амортизація основних засобів, необоротних матеріальних активів
	Витрати на утримання основних засобів, необоротних матеріальних активів
	Витрати на оренду основних засобів, нематеріальних оборотних активів
Трудові ресурси	Витрати на оплату праці
	Єдиний соціальний внесок
	Додаткове матеріальне стимулювання працівників
Фінансові ресурси	Плата за користування поворотною фінансовою допомогою
	Відсотки по банківських кредитах
Нематеріальні ресурси	Амортизація нематеріальних активів
	Витрати на інжинірингові дослідження

**Поточні витрати** – це грошове відбиття витрат живої та уречевленої праці на здійснення поточної торговельно-виробничої діяльності підприємства, що за натурально-речовим складом становлять спожиту частину матеріальних, нематеріальних, трудових та фінансових ресурсів

**Витрати обігу** – представлені в грошовій формі витрати підприємства на здійснення процесу реалізації товарів, які складають за своєю суттю собівартість послуг з доведення товарів від виробника до споживача та пов'язаних із зміною форм власності.

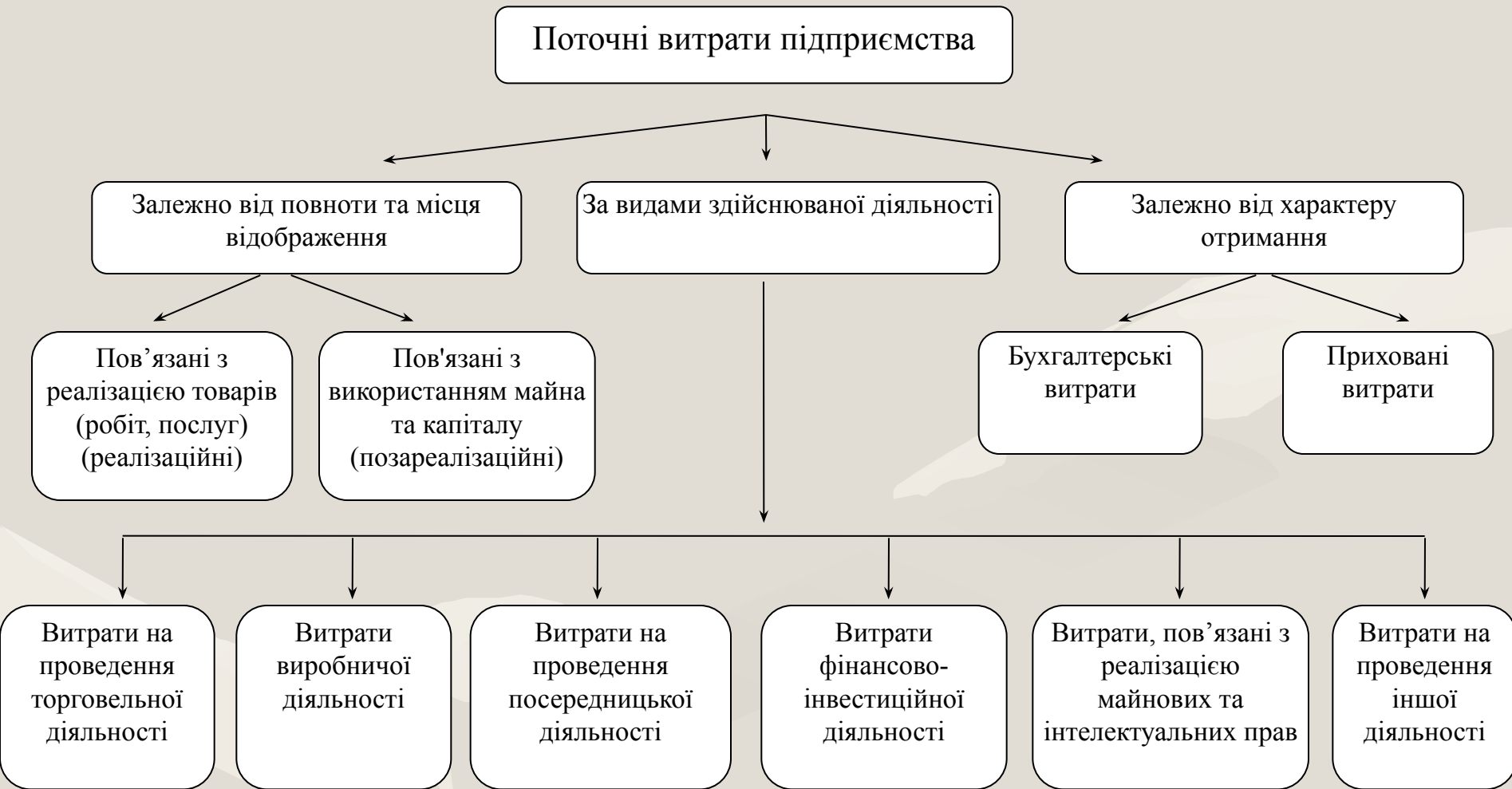
До складу витрат обігу включають: транспортно-заготівельні витрати, що припадають на реалізовані товари (продукцію власного виробництва підприємств ресторанного господарства); адміністративні витрати; витрати на збут; нестачі та втрати від псування цінностей; відсотки за кредит, що відносять до витрат фінансової діяльності

Витрати обігу торговельного підприємства за своїм складом відрізняються від складу витрат на виробництво продукції. До собівартості продукції включається вартість сировини і матеріалів, витрачених на її виготовлення. У торгівлі об'єктом праці є товар, який у процесі обміну змінює форму вартості, при цьому вартість товару *не входить до собівартості торговельної послуги.*

# Основні дефініції, що характеризують витрати торговельного підприємства

Дефініція Характеристики	Витрати	Витрати, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування	Витрати обігу
1. Економічна сутність	Зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (крім випадків його вибуття або розподілу власниками)	Сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)	Сукупність витрат, пов'язаних зі здійсненням виключно торговельної діяльності: по доведенню до виробника від споживача та їх продажу
2. Вид обліку	Бухгалтерський	Податковий	Управлінський
3. Місце відображення	Рахунки бухгалтерського обліку, фінансова звітність (ф. № 2 «Звіт про фінансові результати»)	Рахунки податкового обліку, Декларація про податок на прибуток платника податку	Субрахунки бухгалтерського обліку, внутрішні реєстри накопичення інформації
4. Нормативна регламентація	НСБО № 3 «Звіт про фінансові результати» № 16 «Витрати»	Податковий кодекс України	Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України «Методичні рекомендації з формування складу витрат обігу та порядку їх планування в торговельній діяльності»

# Аналітично-управлінська класифікація поточних витрат торговельного підприємства



# Характеристика складу витрат обігу торговельного підприємства

Економічні елементи витрат обігу

матеріальні витрати

витрати на оплату праці

*єдиний соціальний внесок*

амортизація

інші витрати

Статті витрат

транспортно-заготівельні витрати

витрати на оплату праці

витрати на транспортування

витрати на оренду основних засобів, необоротних матеріальних та нематеріальних активів

витрати на утримання основних засобів, необоротних матеріальних та нематеріальних активів

амортизація основних засобів, необоротних матеріальних та нематеріальних активів

витрати на зберігання, підсортування, обробку, пакування і передпродажну підготовку товарів

витрати на проведення маркетингових заходів

відсотки за кредит

нестачі та втрати від псування цінностей

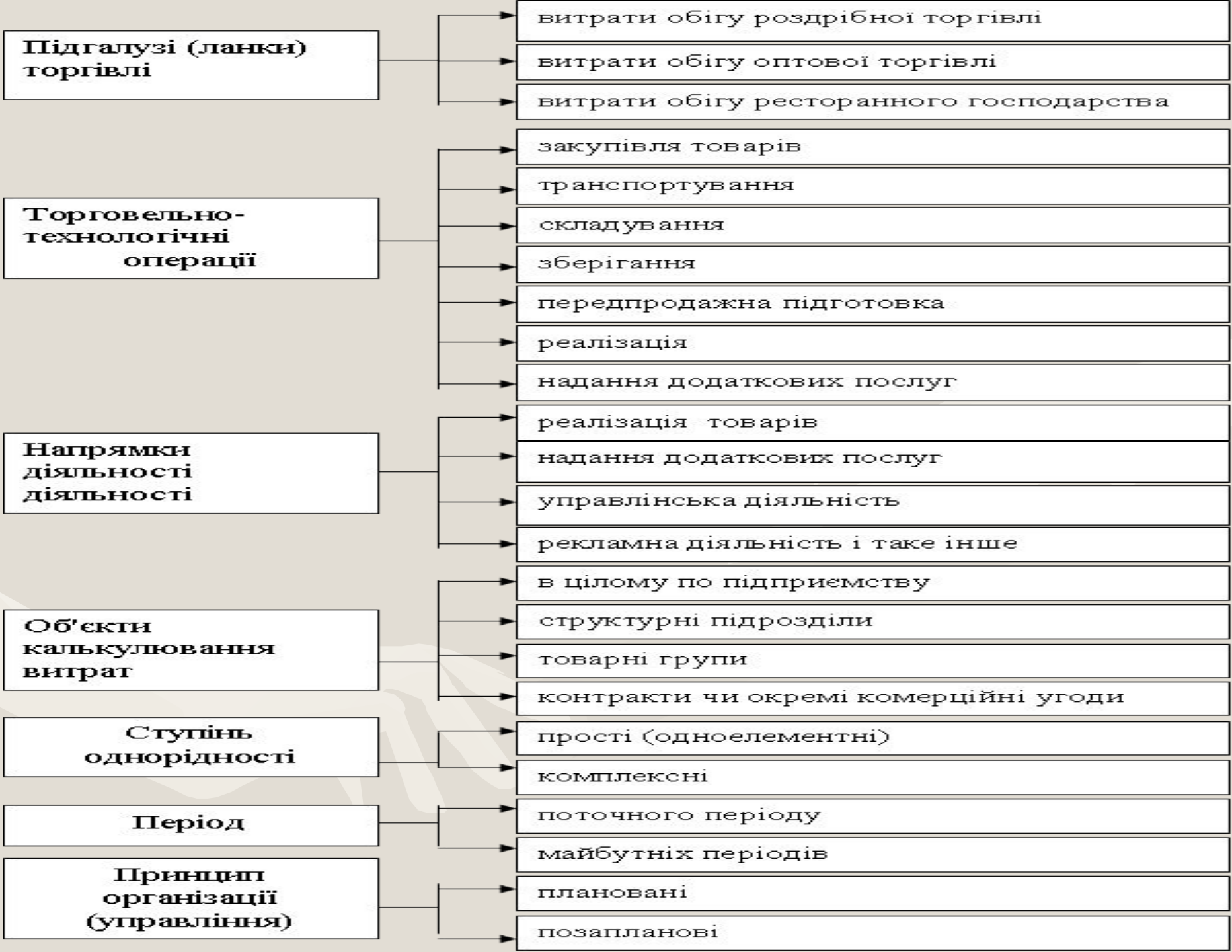
витрати на тару

*єдиний соціальний внесок*

витрати на страхування майна

податки, збори та інші обов'язкові платежі, що входять до складу витрат

інші витрати





**Можливість контролю**

контрольовані

неконтрольовані

**Центр відповідальності**

відділ, дільниця, служба

інший структурний підрозділ

**Ступінь реагування на зміну обсягу діяльності**

змінні

умовно-постійні

дегресивні

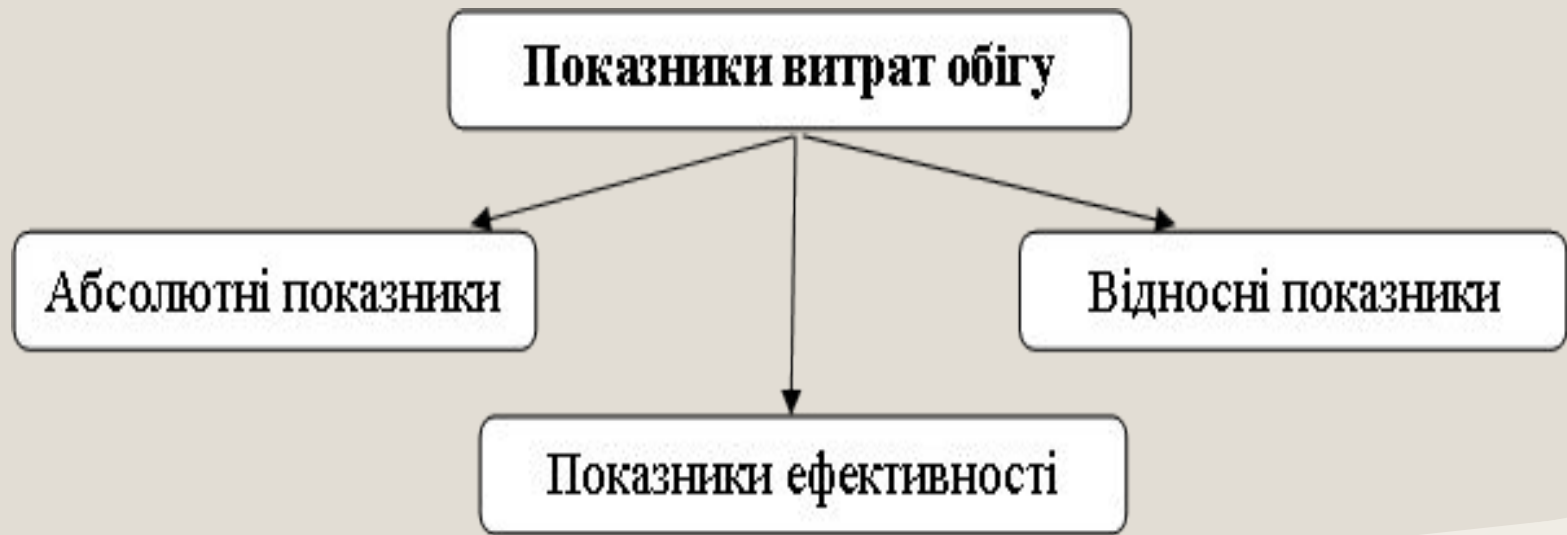
прогресивні

стрибкоподібні

*Критерієм поділу витрат* обігу на умовно-постійні та змінні є значення коефіцієнта еластичності (Кел)

$$Кел = \frac{\%BO}{\%T},$$

де:  $\%BO$  – темп приросту витрат за період, що досліджується;  
 $\%T$  – темп приросту обсягу товарообороту.



*Абсолютні показники* характеризують сукупні (загальні) поточні витрати та витрати обігу підприємства.

Сукупні витрати ( $V_{\text{заг}}$ ) підприємства являють собою суму всіх понесених витрат як постійних, так і змінних, тобто:

$$V_{\text{заг}} = V_{\text{пост}} + V_{\text{змін}}$$

Залежність загальних витрат від обсягу товарообороту може бути зображена таким чином:

$$V_{\text{заг}} = V_{\text{пост}} + V_{\text{змін/од}} \cdot T,$$

де:  $V_{\text{змін/од}}$  – рівень змінних витрат на одиницю товарів;  
 $T$  – обсяг товарообороту.

## Відносні показники

```
graph TD; A[Відносні показники] --> B[– витрати обігу в розрахунку на одиницю товарообороту (рівень витрат обігу)]; A --> C[– витрати обігу в розрахунку на одиницю проданих товарів у натуральному виразі (кг, тоннах, од.)];
```

– витрати обігу в розрахунку на одиницю товарообороту (рівень витрат обігу)

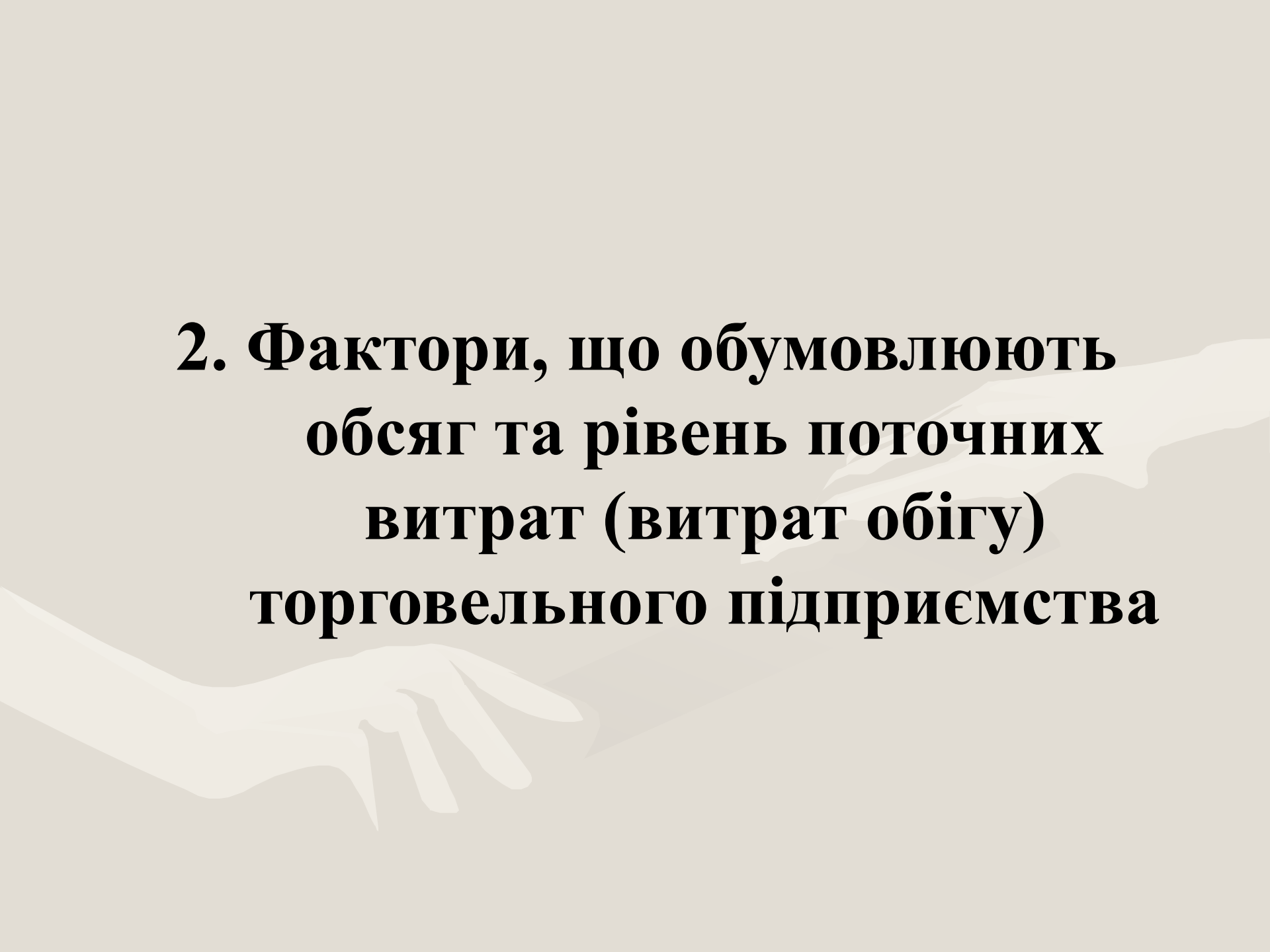
– витрати обігу в розрахунку на одиницю проданих товарів у натуральному виразі (кг, тоннах, од.)

Рівень витрат обігу характеризує середні витрати обігу в розрахунку на одиницю товарообороту, тобто частку витрат обігу в роздрібній ціні товару.

**Показники ефективності здійснених витрат характеризують одержаний результат у розрахунку на одиницю витрат**

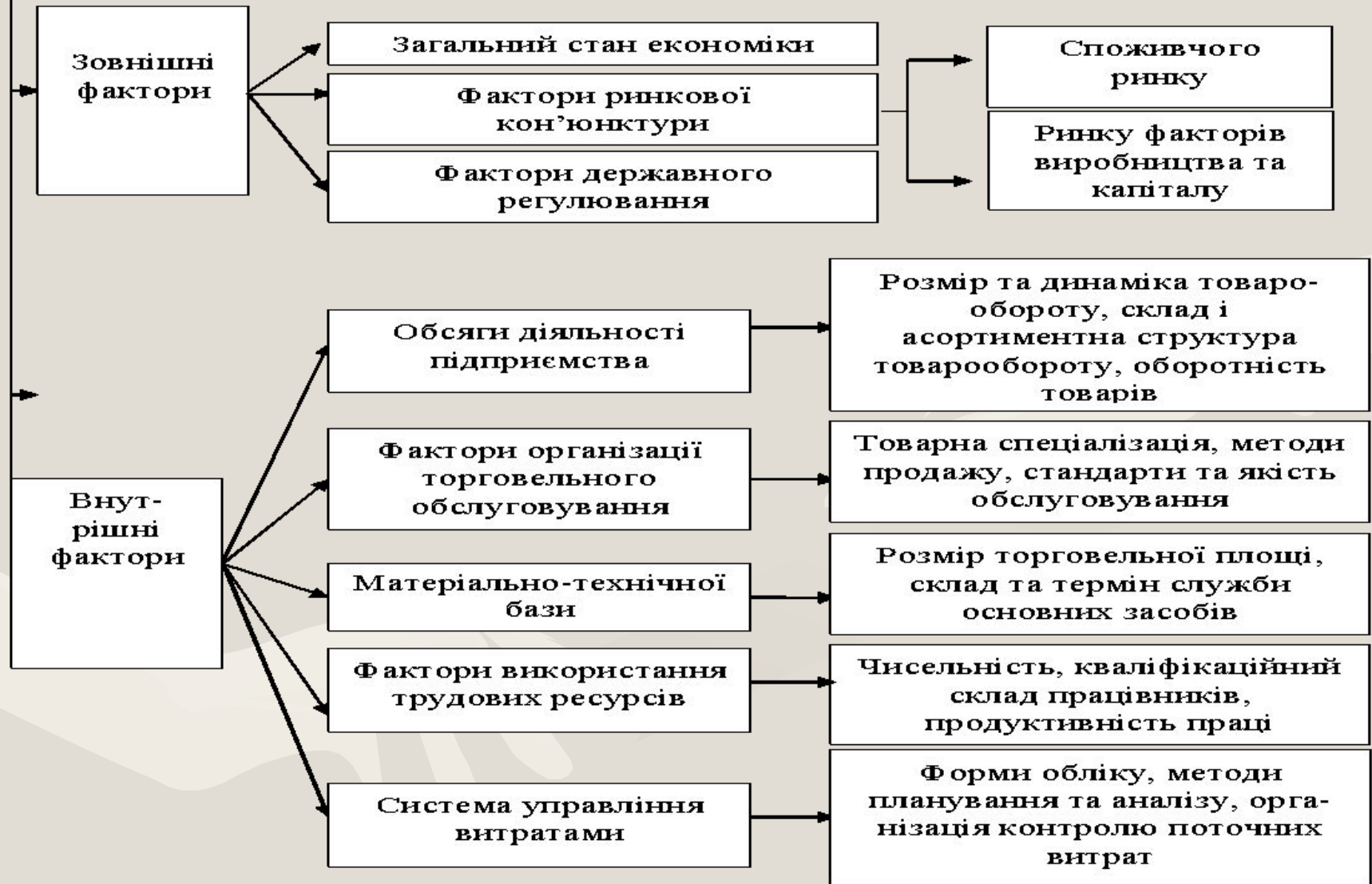
### **Характеристика показників ефективності витрат**

<b>Назва показника</b>	<b>Економічна сутність</b>	<b>Алгоритм розрахунку</b>
<b><i>Витратовіддача</i></b>	Характеризує товарооборот підприємства ( $T$ ) на одиницю понесених витрат обігу ( $BO$ )	$BB = \frac{T}{BO}$
<b><i>Дохідність витрат обігу</i></b>	Показує розміри одержання комерційного доходу ( $КД$ ) на одиницю витрат обігу ( $BO$ )	$D_{BO} = \frac{КД}{BO}$
<b><i>Прибутковість витрат обігу</i></b>	Дає змогу оцінити обсяг одержання комерційного прибутку ( $КП$ ) на одиницю витрат обігу ( $BO$ ) у відсотковому виразі	$П_{BO} = \frac{КП}{BO} \cdot 100$



**2. Фактори, що обумовлюють  
обсяг та рівень поточних  
витрат (витрат обігу)  
торговельного підприємства**

**Фактори, що обумовлюють обсяг, склад та структуру поточних витрат**

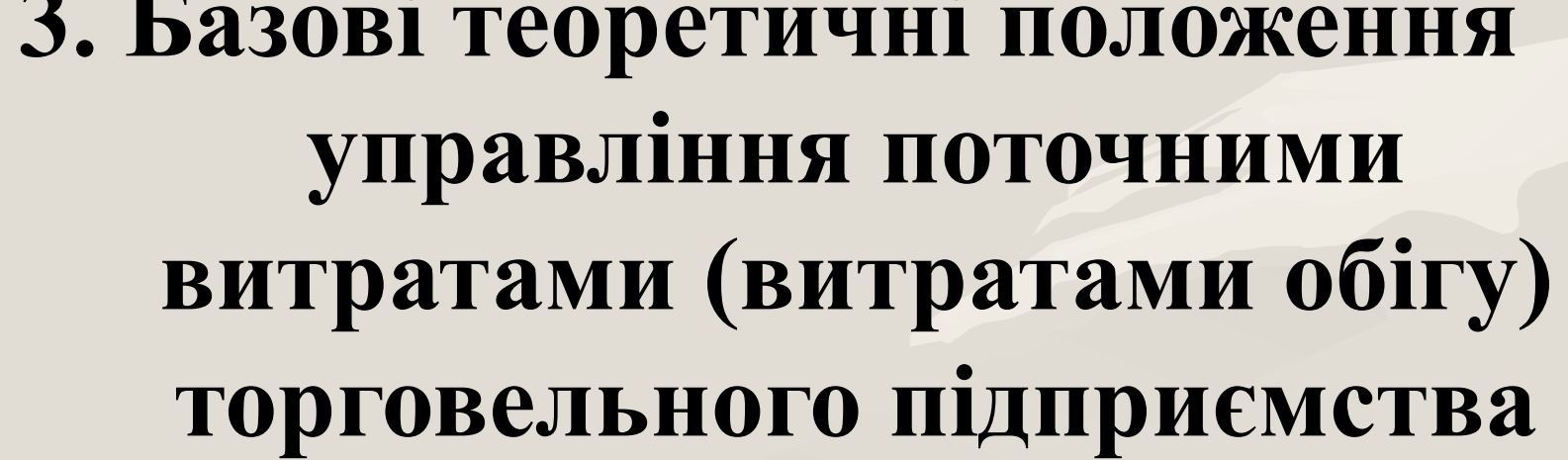


## Найбільш вагомі фактори, що визначають обсяг витрат за окремими статтями витрат обігу торговельного підприємства

Види витрат	Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
1. Витрати на перевезення	1.1. Кількість і асортимент вантажу	1.1. Зміна тарифів і ставок за послуги АТП
	1.2. Вид транспорту і характер використання	1.2. Зміна цін на паливно-мастильні та інші матеріали
	1.3. Умови постачання	
	1.4. Форма руху товарів	
	1.5. Спосіб постачання	
2. Витрати на оплату праці	2.1. Чисельність працівників	2.1. Державне регулювання системи оплати праці
	2.2. Кваліфікаційний склад працівників	2.2. Кон'юнктура ринку трудових ресурсів
	2.3. Продуктивність праці	
	2.3. Система оплати праці	
3. Єдиний соціальний внесок	3.1. Розмір витрат на оплату праці	3.1. Державна регламентація розміру відрахувань у відповідні фонди
4. Витрати на зберігання та перепродажну підготовку	4.1. Розмір товарних запасів та швидкість їх обертання	4.1. Зміна цін на пакувальні матеріали
	4.2. Питома вага штучних і фасованих товарів	4.2. Зміна цін на енергоносії
	4.3. Характер використання холодильного устаткування	4.3. Зміна умов та вартості оренди
5. Втрати товарів	5.1. Характер транспортування та зберігання	5.1. Встановлення меж списання втрат на витрати
	5.2. Умови реалізації	
6. Відсотки за кредит	6.1. Розмір товарних запасів	6.1. Рівень кредитних ставок
	6.2. Час обігу товарних запасів	6.2. Умови кредитної угоди
7. Витрати на тару	7.1. Тип, характер тари, що використовується	
8. Витрати на утримання матеріально-технічної бази	8.1. Ступінь звантаження устаткування	8.1. Зміна норм амортизації
	8.2. Термін служби основних засобів	
	8.3. Амортизаційна політика	8.2. Зміна цін на МПП
	8.4. Характер використання та обліку МПП	
9. Витрати на проведення рекламних заходів	9.1. Рекламна політика підприємства (види використовуваних рекламних засобів)	9.1. Вартість рекламних послуг



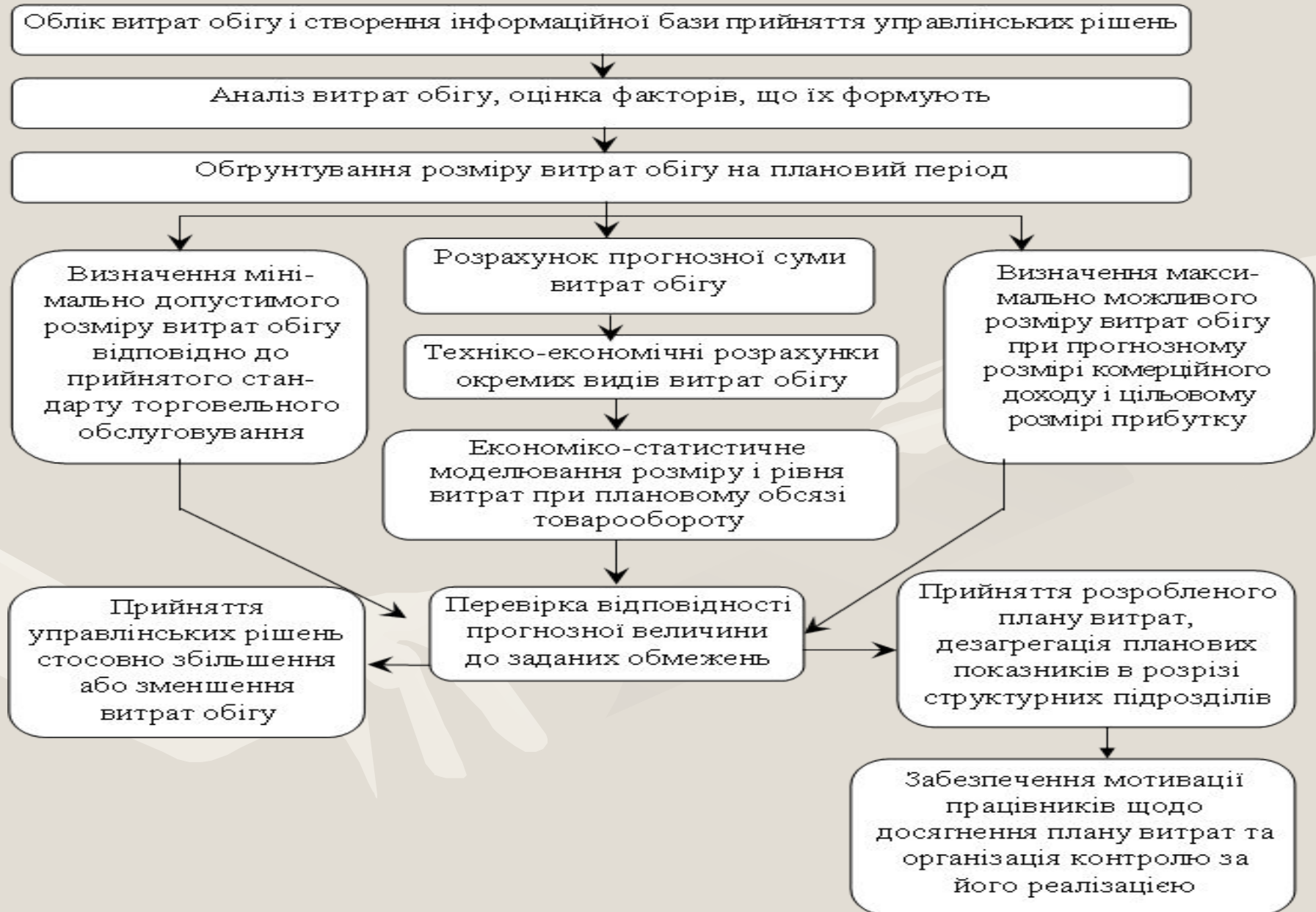
**3. Базові теоретичні положення  
управління поточними  
витратами (витратами обігу)  
торговельного підприємства**

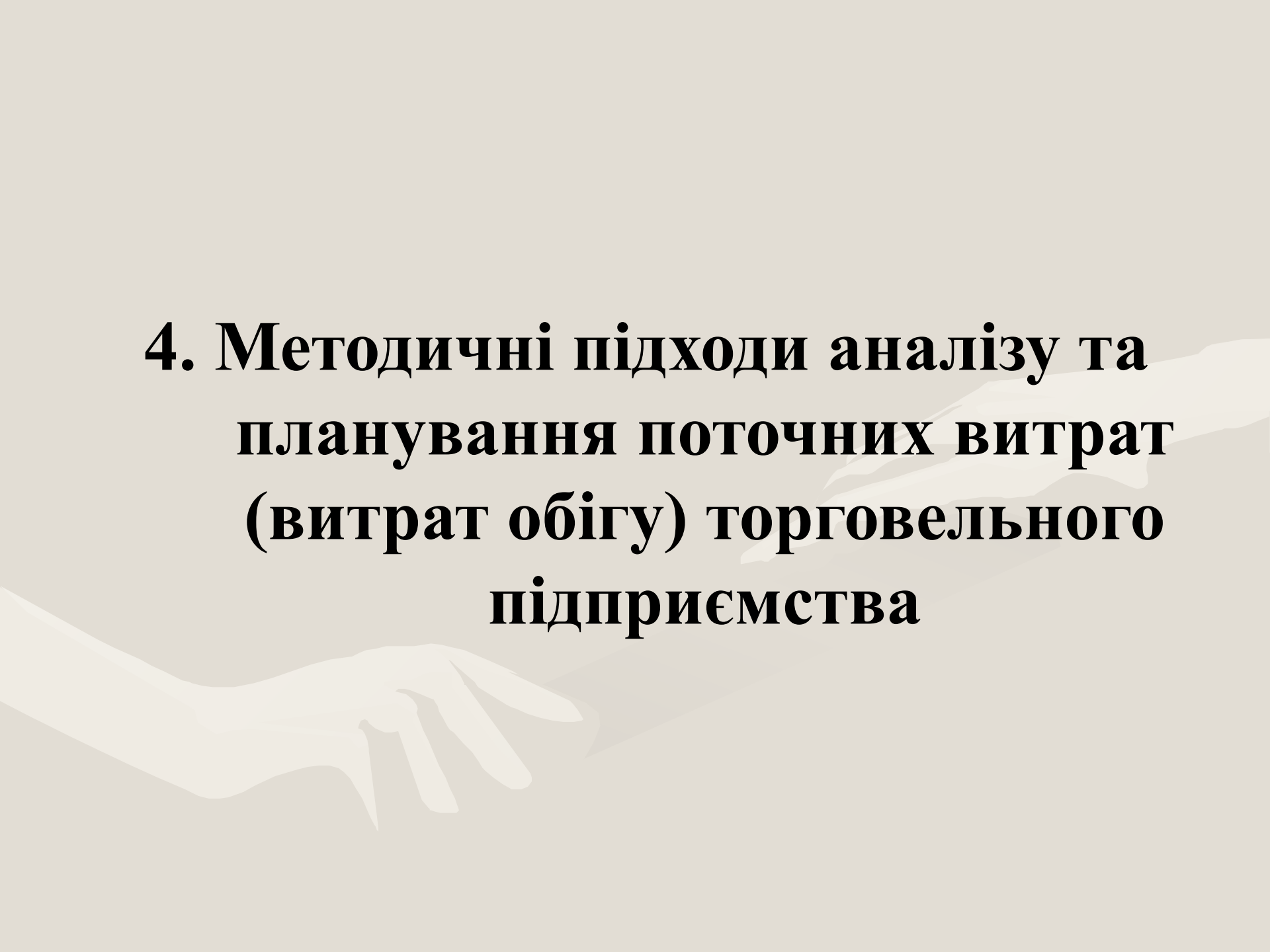
A stylized illustration of two white hands holding a piece of paper. The hands are positioned at the bottom and sides of the page, with the paper appearing to be held between them. The background is a light beige color with a subtle gradient.

Управління поточними витратами (витратами обігу) є одним з функціональних видів економічного управління, метою якого є оптимізація розміру поточних витрат, виходячи з генеральної мети управління – максимізації ринкової вартості підприємства та його поточного прибутку.

**Не завжди зниження витрат обігу свідчить про ефективність діяльності підприємства, оскільки це може призвести до зниження стандарту обслуговування покупців, і як наслідок, падіння попиту споживача, зниження товарообороту, зростання рівня витрат і втрат прибутку. Тому розробка стратегії управління витратами обігу має бути спрямована не на зниження розміру витрат обігу, а на їх **оптимізацію**.**

# Загальна модель процесу управління витратами обігу торговельного підприємства





## **4. Методичні підходи аналізу та планування поточних витрат (витрат обігу) торговельного підприємства**

**Аналіз поточних витрат** передбачає дослідження процесів формування витрат на здійснення господарської діяльності торговельного підприємства, визначення тенденцій та закономірностей, які їй притаманні; кількісну оцінку факторів, що обумовлюють обсяг і рівень витрат; оцінку ефективності управління ними.

### **Послідовність аналізу поточних витрат торговельного підприємства**

**1 етап.** Аналіз змін обсягу та рівня поточних витрат в цілому по підприємству.

**2 етап.** Аналіз змін в обсязі та рівні поточних витрат за видами витрат, зокрема операційних витрат та інших витрат

**3 етап.** Аналіз змін в обсязі та рівні змінних і умовно-постійних витрат підприємства.

**4 етап.** Аналіз змін в обсязі та структурі витрат обігу

**5 етап.** Аналіз змін в обсязі, рівні та складі витрат за іншими класифікаційними ознаками.

**6 етап.** Кількісна оцінка факторів, що впливають на формування поточних витрат в цілому по підприємству та за окремими видами витрат обігу

**7 етап.** Оцінка ефективності управління процесом формування поточних витрат торговельного підприємства.

**Методи планування поточних витрат  
та витрат обігу торговельного підприємства**

**Метод прямих  
техніко-  
економічних  
розрахунків**

**Факторно-  
аналітичний метод**

**Економіко-  
математичний метод**

**Метод  
імітаційного  
моделювання**

**Метод  
оптимізаційного  
моделювання**

## Орієнтовна форма плану витрат обігу торговельного підприємства

№ пор.	Показники	Сума
1	2	3
1.	Товарооборот звітного періоду	
2.	Витрати обігу звітного року: 1) сума 2) у % до товарообороту	
3.	Товарооборот на плановий період (у співставних цінах)	
4.	Сума витрат обігу на плановий період, виходячи з умов звітного року Рівень у % до товарообороту	
5.	Зміна витрат обігу на період, що планується під впливом різних факторів з урахуванням розроблених заходів: 1) скорочення питомої ваги умовно-постійних витрат; 2) перехідної економії від скорочення адміністративно-управлінських витрат; 3) зниження (збільшення) витрат у зв'язку зі зміною: <ul style="list-style-type: none"> <li>• структури товарообороту;</li> <li>• питомої ваги витрат самообслуговування;</li> <li>• складу товарообороту;</li> </ul> 4) зниження витрат з урахуванням ритмічності перебігу виконання плану товарообороту; 5) економія витрат у зв'язку із зростанням продуктивності праці; 6) більш ефективного використання торговельної праці 7) економія витрат у зв'язку з нормалізацією товарних запасів; 8) додаткові витрати по покращанню реклами; 9) додаткові витрати по поточному ремонту; 10) додаткові витрати за договором з стороннім підприємством; 11) збільшення амортизаційних відрахувань у зв'язку із введенням нових основних засобів; 12) зміна витрат на оренду будівель та інвентарю; 13) інше.	
6.	Витрати обігу на плановий період з урахуванням змін: а) сума (стр. 4 + стр. 5) б) у % до товарообороту (стр. 6а: стр. 3)	